

העיר: "איני יודע איך יצא לרבינו כן מדברי הרמב"ם הרי בהל' ברכות פי"א ה"ג כתב דמצוות שהן מד"ס מברכין עליהן", וראשית: הרמב"ם בכל הלכה והלכה הביא את דין הברכה, ולא הסתפק במש"כ בהל' ברכות בכללות שעל מצוות מדבריהם מברכים, ועוד ועיקר, הריטב"א דקדק בלשון הרמב"ם ז"ל שכל דין טבילת כלים אינו אלא "מתיר" ולא מצוה, וכן"ל], והרמב"ם לא הזכיר כלל את טעם הירושלמי הנ"ל. כי הירושלמי בא לתת טעם למצוות טבילת כלים, ולהרמב"ם משמע שאין חיוב הטבילה משום היציאה מטומאת נכרים, אלא שכך הוא דין "כלי סעודה" שניקחו מן הגויים, שהטבילה "מתירה" את ההשתמשות בהם היינו האכילה והשתיה,

ה

האומנם שדבר זה שעל טבילת כלים, להרמב"ם כפי שהבינו הריטב"א, לכאורה צע"ג, למה יהא דינו שונה משאר מצוות שמדרבנן שאינן אלא "מתיר", ומכל מקום נאמר בהם דין ברכה, וכמו בדין "עירוב תבשילין" שנתבאר לעיל שאין עליו שם מצוה אלא "מתיר" ומ"מ מברכים עליו,

ונראה פשוט, שאף שישנן מצוות כאלו, שמוגדרות כ"אינן חובה" או "דברי

[וגם לדעת הסוברים בשיטת הרמב"ם שהוא מן התורה, עי' כס"מ בשם הרשב"א ובט"ז סו"ס ק"כ ובהגהות רעק"א שם וב"ישועות יעקב" ריש סי' כ' ועוד - הרי לא הזכירה הרמב"ם ב"כותרת" שבראש ההלכות, כי כנ"ל אינה בגדר מצוה כלל אלא "מתיר"].

ואמנם לדעת הרמב"ן והריטב"א שהלקו"ש שם הוא אליבא דשיטתם, שהטבילה היא בגדר "מצוה" ואינה מעכבת בדיעבד, יש לומר שמה שנקטה המשנה "כלי סעודה" אין זה משום שכל דין הטבילה מלכתחילה הוא בכלי סעודה דוקא, אלא כפי שכתב רבינו בסוף הערה 42 שי"ל ש"כלי סעודה" לאו דוקא, אלא משום שרק הם שייכים לבליעת איסור עי"ש.

אבל הרמב"ם הרי להדיא לא כתב כן, אלא שכל דין טבילת כלים אינו מלכתחילה אלא ב"כלי סעודה", והטבילה בא להתיר ההשתמשות בכלים אלו, היינו אכילה ושתיה, ולהרמב"ם אין זה כלל בגדר "מצוה" אלא בגדר "מתיר", ועי' בריטב"א ד"ה הוה אמינא, וז"ל: "ומיהו הרמב"ם סובר דטבילה זו מדרבנן, וגם הוא ז"ל נראה שסובר שאין מברכין עליה, וכן נהגו (כנראה משום ספק ברכות להקל)" [והמהדיר

ו

והנה בע"ז ע"ה ע"ב: "אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: אפילו כלים חדשים במשמע, דהא ישנים וליבנם כחדשים דמו, ואפילו הכי בעי טבילה, מתקיף לה רב ששת: אי הכי אפילו זוזא דסרבלא (מספריים שגוזזים בהן בגדי צמר, הואיל וגזירת הכתוב הוא, ולא משום פילוט איסור, דהא חדשים דלא בלעי מידי מצרכת לה טבילה, רש"י) נמי? אמר ליה: כלי סעודה אמורים בפרשה וכו",

וצ"ע בדברי רש"י במש"כ "הואיל וגזירת הכתוב הוא ולא משום פילוט איסור" אם הכוונה שטבילה זו לא שייכא כלל לענין איסור גיעולי נכרים, או שבאמת כל חיוב הטבילה הוא מדין גיעולי גויים, אלא שנתחדש לן ב"גזירת הכתוב" שאפילו לא היה במציאות "פילוט איסור" גם אז הצריכום טבילה, ונראה איפוא שכמד הב' ס"ל להרמב"ם ש"כיון שכתוב וטהר אמרו חכמים הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירן מגיעולי עכו"ם", היינו שאפילו כלים חדשים "שלא נשתמש בהם מעולם" גם חייבים טבילה, והגדר הוא "להתירן מגיעולי עכו"ם".

שלפי זה הרי פשוט שבפרשת גיעולי גויים נכללה ממילא גם טבילת כלים

הרשות", כמו נטילת ידיים (פי"א מהל' ברכות ה"ג) או שחיטה וכיו"ב (שם הט"ו), אבל שם אף שהברירה בידו שלא לאכול, מ"מ אם רוצה לאכול, אזי הוא מחוייב בברכה, ודוק בלשונו בריש הל' שחיטה: "מצות עשה שישחוט - מי שרוצה לאכול", שמתחיל עם ה"מצות עשה שישחוט" אלא מתנה שהוא בגדר הרשות "מי שרוצה לאכול, וכיו"ב בריש פ"ו מהל' ברכות לגבי נטילת ידיים עי"ש, ובא לומר שבענין הברכה אין חילוק כלל בין הוא מחוייב לעשותו לכתחילה, אלא שמחוייב לעשותו כשרוצה לאכול וכיו"ב, והן הן הדברים גם במצות עירוב תבשילין, שאע"פ שהוא בגדר "מתיר" אבל לענין הברכה אין דינו שונה. משא"כ טבילת כלים ס"ל להרמב"ם שאינו בגדר "מצוה" כלל.

[ושתי דיעות אלו, של הרמב"ם ושל שאר הראשונים, באות לידי ביטוי בשינויי הלשונות בטור ובשו"ע ביו"ד ריש סי' ק"כ. שלשון הטור שם: "הלוקח כלים חדשים מן הגוי אסור להשתמש בהן עד שיטבילם כו'", וב"ובשו"ע שם סעיף א': "הקונה מהגוי כלי סעודה של מתכות כו' אף על פי שהם חדשים, צריך להטבילם במקוה כו'", ובט"ז: "וטעם הטבילה, כדי שיצאו מטומאתו של עובד כוכבים לקדושתו של ישראל"].

להשתמש בו בטומאה, טמא, ולמי שאינו אוכל עליו בטהרה, ומשום הכי לא חשבי הטבילה תיקון, וכולן שוין בטומאה של דבריהם שאין זה תיקון, אבל כלים הנלקחים מן הגויים, דקודם טבילה לא חזו, ודאי טבילתן מהזיא כמתקן כלי ואוסורא לכו"ע כנ"ל.

שאלו לדעת שאר הראשונים שטבילת כלים הוי "מצוה" ואינה מעכבת ההשתמשות בהם, לכאורה מאי מתקן יש בזה, הרי ההשתמשות בכלי מצד עצמה לא נאסרה עליו אלא שביטל מצות הטבילה, ואם כן הטבילה אינה מתקנת בפועל את הכלי, רק לדעת הרמב"ם שהטבילה מתרת את איסור ההשתמשות והאכילה והשתיה, אם כן ודאי שהטבילה מתקנת ופועלת בכלי.

ח

ואפילו לדעת הפוסקים, וכן מפורש בריטב"א, שלהרמב"ם חיוב טבילת כלים הוא מדרבנן, ולכאורה לפי זה מה שייך לומר שהוא "מתקן" כיון שסוף סוף מן התורה אין צריך לטבילה, ונמצא שהכלי מצד עצמו, לא נתחדש ולא נתתקן בו כלום לאחר הטבילה, ועי' בשו"ע רבינו סי' שכ"ג ס"ח: "מותר להטביל כלי חדש בשבת אפילו היה אפשר להטבילו מערב

חדשים, ומעתה הרי סרה קושיית ה"כלי חמדה" ושאר אחרונים, שהובאו בלקו"ש, למה לא נאמרה ההלכה דטבילת כלים במלחמת סיחון ועוג, שבאמת נאמרה ההלכה, שהרי מדין ושם גיעולי גויים נאמרה הלכה זו של טבילת כלים חדשים, וכנ"ל.

ז

והנה לדעת הרמב"ם שכל דין הטבילה הוא אינו משום "מצוה" אלא בא להתיר אוצר החכמה ההשתמשות בכלי הסעודה, יומתק ביותר שיטתו בהל' שבת שמטביל כלים בשבת הוי כמתקן כלי, ואע"פ שהזכיר בדבריו רק "כלים טמאים", הרי כתב ה"מגיד משנה" שבכלים חדשים ק"ו דהוי כמתקן, ולפי דבריו צ"ל שהרמב"ם שנקט "כלים טמאים" רבותא קמ"ל, שאפילו כלים טמאים הוי כמתקן, וז"ל הרמב"ם בפכ"ג מהל' שבת ה"ח: "אסור להטביל כלים טמאים בשבת מפני שהוא כמתקן כלי, כו'. ובמ"מ: "ודע שטבילת כלי תשמיש הנלקחים מן הגויים אסורה בשבת מפני שהוא כמתקן כלי, ועוד אזכיר זה פ"ה מהל' יו"ט".

ושם בפ"ד מה' יו"ט ה"ח כתב הרמ"מ: "ומ"מ עם כל זה אני אומר שדין הרב קיים, לפי שאפילו מאן דלית ל' טעמא דמחזי כמתקן כלי, ה"מ גבי טבילת טומאה, שאפילו קודם טבילה היה הכלי ראוי

ב"חידושי רבי שמואל" לפסחים ז' ע"א, שלא איכפת לן שהאיסור הוא מדרבנן, סוף כל סוף מחמת האיסור הזה הרי החמץ לא הוי עובר לסוחר, ואינו נקרא בשם ממון, עי"ש ובמש"כ בזה במק"א,

106/09/2018

וא"כ הוא הדין בנידון דידן, אף שהאיסור להשתמש בכלים אינו אלא מדרבנן, אבל במציאות מחמת איסור זה אין הכלי בגדר שימוש, שפיר הוי כמתקן כשמטבילין].

,

והנה כל זה לדעת הרמב"ם וכמושנ"ת, שכל ענין טבילת כלים אינו אלא מתיר, אבל רוב הראשונים, וכן הוא בטוש"ע, הרי ס"ל שגם בטבילת כלים יש משום מצוה. ועד כדי כך הוא מצוה, שבירושלמי שם (סוף עבודה זרה) אמרו שרב אושעיה זבין כלים מן העכו"ם ואיטביל, וב"גליוני הש"ס" למהר"י ענגל ז"ל פסחים קי"ג ע"ב, פירש שרב אושעיה גם כשלא היו בידו כלי שנקנו מן העכו"ם וגם לא היה צריך להם כלל, מכל מקום כהידור השתדל לקנות כלים מן הגויים כדי שיקיים מצות טבילת כלים, עי"ש.

ונראה שהירושלמי לשיטתו שם, והובא לעיל, שענין טבילת כלים הוא

שבת, ואינו חשוב כמתקן כלי הואיל ומן התורה מותר להשתמש בו בלא טבילה, ואין חיוב טבילתו אלא מד"ס כו".

ט

ברם בשו"ע רבינו בהמשך ההלכה הנ"ל כתב: "ויש אומרים שאף על פי כן חשוב כמתקן, ואסור אפילו לא היה אפשר להטבילו מערב שבת, ואין צריך לומר לדברי האומרים שטבילת כלים היא מן התורה כמ"ש בי"ד סי' ק"כ, שזהו תיקון חשוב לדברי הכל כו", ומלשונו זה משמע שיש מקום לומר שאפילו לדעה שמן התורה אינו מעכב מלהשתמש בהם "אף על פי כן" נחשב כמתקן, אלא ש"אין צריך לומר" שלדעת אלו שטבילת כלים מן התורה ודאי חשיב כמתקן.

ונראה הביאור בזה על פי דברי הריטב"א הידועים בקידושין נ"ו על המשנה המקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת, שאפילו באיסורי דרבנן אינה מקודשת, וכתב שם הריטב"א: "ואע"ג דהמקש בעדים פסולים מדרבנן מקודשת, אומר מורי נר"ו דלא דמי, דהתם איכא עדות מעליא מן התורה, ומקודשת של תורה היא, אבל הכא כיון דאמר רחמנא דליתב לה ממונא, ומאי דיהיב לה בשתא לאו ממונא, דהא איסורא דרבנן עלה, לא מיקדשא כלל", ועי'

ונעשה אינו עכו"ם והטבילה עושאתו ישראל" עי"ש באורך.

אוצר החכמה

ועיין גם בשו"ת "חתם סופר" יו"ד סי' קצ"ד שכתב: "שיטה שניה דעת ר"ת דמייתי טבילת נדה לבעלה מאך במי נדה יתחטא [במדבר ל"א כ"ג] מים שהנדה טובלת בהן, וס"ל כהסוברים טבילת כלים חדשים דאורייתא, כו' ובראשונים שלהי מס' ע"ז [ע"ה ע"ב]. והנה ס"ל [ל] ר"ת אי ס"ד לטהרות קאמר למה תלה במים שנדה טובלת שאין מפורש בה טבילה בקרא אלא מק"ו, הו"ל למימר מים שבעל קרי טובל בהם דמפורש ביה רחיצה ומ' סאה שכל בשרו עולה בהם [עירובין ד' ע"ב], אלא על כרחך היינו, משום דכל שארי טבילות הם לטהרות ולקודש ושאינו ענין לטבילת כלים הניקחים מן הנכרים, לכן סמכו קרא אמי נדה לבעלה דהרי נמי חולין ובעי טבילה וא"ש.

וביבמות מ"ז ע"ב דאמרינן במקום שנדה טובלת שם גר ועבד משוחרר טובלין, תלו חכז"ל גר בנדה מטעם הנ"ל, דאע"ג דחיוב טבילת גר ילפינן [כריתות ט' ע"א] מככם כאבותיכם מה אבותינו לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה, ואותה טבילה היתה בעמדם לפני הר סיני, והתם היתה טבילה לקודש כנכנס למקדש, דהר

שמוציא מטומאת עכו"ם ומכניס לקדושת ישראל, והובא במהר"ח אור זרוע בסי' ס"ג (וציין לו באנצ"ת) וז"ל: "ובירושלמי מפרש מפני שיצאו מטומאת גויים ונכנסו לקדושת ישראל, מדמה אותו לגר שנכנס לקדושה ע"י טבילה". והבין בדבריהם שטבילת כלים הוא כטבילת הגר, ולפי זה אדרבא טבילת כלים היא בהרבה יותר משאר חייבי טבילות, שבעצם טבילת כלים היא ממש אותו גדר של טבילת גר, וזה כוונת הירושלמי.

אוצר החכמה

ובאמת מש"כ מהר"ח או"ז, הוא מפורש וביותר, בחידושי הרשב"א ליבמות מ"ז ע"ב ד"ה נתרפא וז"ל: "ולי נראה דמילה קודמת לטבילה עיכובא, דאם לא כן לעולם היתה טבילה קודמת משום שיהוי מצוה, אלא כיון שהטבילה כוללת עיקר גירות ולצאת מטומאת גויים וליכנס בקדושת ישראל לפיכך צריכה לבסוף, דאפילו בלוקח כלים חדשים מן הגוי צריכין טבילה ומן הטענה הזאת כו'", הנה ס"ל להרשב"א שטבילת הגר וטבילת כלים ענין ומהות אחד הוא ממש, שהגרות יש בה שני חלקים, אחד היציאה מטומאת גוי שזה ע"י המילה והשני הכניסה לקדושת ישראל שזה נפעל ע"י הטבילה.

ועי' ב"בית האוצר" ח"ב כלל ז': "דמילה וטבילה דגר המילה מסרת הכותיות

שאסור בדברי תורה ובברכה דעזרא תיקן טבילה לבע"ק לדברי תורה ומשום ההוא טבילה תקון בכל הטבילות ברכתן לבסוף". אבל בתוס' שם אמרו: "על הטבילה, אומר רבינו חננאל בשם הגאון, דוקא בטבילת גר דלא חזי קודם טבילה דלא מצי למימר וציונו דאכתי נכרי הוא, אבל שאר חייבי טבילה כו' מותר לברך. אעפ"כ אומר ר"י דאין לגעור בנשים שמברכות אחר הטבילה כיון דאיכא טבילת גר דלא מצי לברך לא חילקו כו' וי"מ דבכל טבילות קאמר דגברא לא חזי דקודם שירד למים אינו צריך לברך משום ביעתותא דמיא מימנע ולא טביל וכו' עי"ש.

וסברת "לא חילקו" כמוכן לא בא לומר שאין חילוקים והבדלים ביניהם, אלא שאע"פ כן אנו אומרים ש"לא חילקו".

ומבואר שיש ג' דיעות, לרש"י לכתחילה מיירי בכל הטבילות שברכתן לבסוף. לרבינו חננאל רק בטבילת הגר מברך אח"כ וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מהל' ברכות ה"ח משא"כ בשאר טבילות בכל גווני יכול לברך אח"כ, ולר"י כיון שיש טבילת הגר שמברך אח"כ "לא חילקו" ובכל הטבילות כן [ואגב: דעת ה"י ש מפרשים" הוא אליבא דשיטת הראב"ד בקידושין ובמילה, אבל להרמב"ם לא שייך לומר כן].

סיני היה אז מקום מקדש ה', מ"מ טבילת גר דילפינן מיניה אינו אלא טבילת חולין, וילפינן מנדה לבעלה דחולין היא ובעו מ' סאה וה"נ דכוותיה" עכ"ל החת"ס בהנוגע לענינינו. ומבואר שדין אחד הוא לטבילת נדה טבילת גר וטבילת כלים.

יא

והנה בשו"ע יו"ד סי' ק"כ סעיף ג': יברך על טבילת כלי ואם הם שנים או יותר מברך על טבילת כלים, ובהגהות רעק"א: "אם לא בירך קודם הטבילה צריך עיון אם יכול לברך אחר כך, עיין באשל אברהם (או"ח סי' שכ"ג ס"ק י"ג). ואמנם הפמ"ג שם נסתפק בזה, אבל נראה שגם הגרעק"א נסתפק בזה וכתב "צריך עיון", וצ"ע מה פשר ספיקם.

והנה בפסחים ז' ע"ב איתא: "כולי עלמא מיהא מעיקרא בעינן לברוכי, מנלן, דאמר רב יהודה אר שמואל כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן וכו', בי רב אמרי: חוץ מן הטבילה ושופר, בשלמא טבילה דאכתי גברא לא חזי וכו', אלא אמר רב חסדא חוץ מן הטבילה בלבד, איתמר תניא נמי הכי טבל ועלה בעלייתו אומר ברוך אקב"ו על הטבילה".

וברש"י: "דאכתי גברא לא חזי, כגון טבילת בע"ק דקי"ל בברכות

הרא"ש: "וגם משום דטבילת גרים שהיא לאחר הטבילה" וכפשוטו נתכוון להוסיף טעם למה בטבילה מברך בעל משום טעמא אחריני דמברך לאחר המצוה כגון בטבילת גר, אבל ב"קרבן נתנאל" שם פירש "משום טבילת גכלים וטבילת הגר" עי"ש ואכ"מ]. עכ"פ חזינן שאין שום נפקא מינה בין טבילת אדם לטבילת כלים.

וזהו טעמם של הפמ"ג ורעק"א שנסתפקו הלכה כמאן.

אבל לא מסתבר לומר כן, דמאי שנא משאר דינים שנחלקו רבותינו בהם, ולא שייד לומר ספק אלא שמחלוקת היא.

ולפי זה אין זה ענין ש"לא חילקו" בין הטבילות, אלא שמלכתחילה ענינם אחד ממש, ולכן אפילו לפי מסקנת הגמ' בפסחים "חוץ מטבילת הגר בלבד" הרי יש מקום שטבילת כלים נכללה בטבילת הגר, ועל זה הוא שנסתפק רעק"א.

אלא שאם כן מה היה ספיקו, למה לא נאמר כהרשב"א ומהר"ח או"ז, שטבילת כלים היא כטבילת הגר.

יב

ונראה בזה, דהנה הגר"י ענגל ז"ל ב"גליוני הש"ס" פסחים ז' ע"ב על מה שכתבו התוס' שם דגר לא חזי לטבילה

גם הרי"ף כתב: "חוץ מן הטבילה בלבד מאי טעמא דאכתי גברא לא חזי, תניא נמי הכי טבל ועלה בעלייתו הוא אומר א"י אמ"ה אקב"ו על הטבילה, ומפרשי לה רבנן דבטבילת גר בלבד אמר אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואחר כך טובלין" עי"ש. והרא"ש הביא את לשון הרי"ף כצורתו, אבל הוסיף: "ור"י מפרש דאין למחות בנשים שמברכות אחר טבילה ולא קודם כיון דאיכא גר דלא מצי לברך עד לאחר הטבילה לא פלוג".

ומעתה אפשר היה לומר שזהו טעם ה"צריך עיון" של רעק"א, אי אמרינן כדעת ר"ח הרי"ף והרמב"ם שמלבד טבילת גר לא שייד שיברך אחר הטבילה, ואם כן הוא הדין בטבילת כלים, או דכיון שלשיטת רש"י ר"י והרא"ש אמרינן "לא פלוג" יכול לברך אחר הטבילה,

וזה פשוט שטבילת כלים לא גרע משאר חייבי טבילות, תדע שברא"ש לעיל מיניה באותו סימן הביא דעת הריב"א בברכות שעל מצוה שאפשר לעשותה ע"י שליח הוא מברך ב"על" אבל מצוה שהוא בעצמו צריך לעשות הוא מברך בלמ"ד, והקשה הרא"ש: "אע"ג דטבילת טמאים אי אפשר לעשותה על ידי שליח - ומ"מ מברך ב"על" - כיון דטבילת כלים אפשר לקיים ע"י שליח לא פלוג" [עוד הוסיף שם

[תחילת 06.09/2018]

שבא לישב הקושיא הנ"ל, שלכאורה אם בא לטבול כדין מצות גרות למה באמת לא יוכל לברך על הטבילה, ואף שאינו מצווה להתגייר, אבל כאשר בא להתגייר ולטבול למה לא יברך עליה, כמו שישראל מברך על מצוות שברשות, אלא שאינו יכול לברך לא רק מן הטעם שאינו יכול לומר "וציונו", כי אם משום שלא נתקדש ואינו יכול לומר "אשר קדשנו", ולכן הוסיף הרמב"ם את הטעם "שלא נתקדש". אבל לאחר טבילה שכבר נתקדש באמת יכול לברך.

ולפי זה פשוט, שאף אמנם דין טבילת כלים הושווה לטבילת גר, זה רק לעצם חיוב הטבילה, משא"כ לענין הברכה, ודאי שלא דמו זע"ז.

דלא מצי למימר וציונו דאכתי עכו"ם הוא, הקשה: "קצת צ"ע דגם אחר כך איך אומר וציונו הרי אין הגר מצווה להתגייר וישראל הוא שמצווין לקבל גרים למולם ולהטבילם, ואולי כאן דעם הטבילה יחד נעשה ישראל באין כאחת ונעשה הוא עצמו מצווה לקבל א"ע ולטבול א"ע וזהו ענין ברכתו וציונו כו'" עי"ש עוד, ולכאורה מן הדוחק הוא.

והנלע"ד בדיוק לשון הרמב"ם בפי"א מהל' ברכות ה"ז: "אין לך מצוה שמברכין אחר עשייתה לעולם אלא טבילת הגר שאינו יכול לומר אשר קדשנו וציונו שעדיין לא נתקדש ולא נצטווה עד שיטבול", ומעודי תמהתי מהו הלשון "לא נתקדש ולא נצטווה" ולמה כמו שכתבו שאר ראשונים "שעדיין לא נצטווה", ונראה

ד

ציצית וטלית - מצוה או מתיר

אף גם בציצית כל זמן שאינו לובש טלית בת ד' כנפות אינו מחוייב להתעטף בציצית - מכל מקום אחר העיטוף חל עליו מצות עשה לעשות ציצית ולא משום תיקון בגד, דליכא איסור על הבגד לילך בלא ציצית, אלא דמוטל עליו מצות עשה לעשות ציצית, עי' לקמן סי' י"ג". היינו שאף שאינו מחוייב להתעטף בציצית, אבל משהתעטף הרי הוא מחוייב בלבישת ציצית, ולא מצד תיקון הבגד שהרי אין איסור ללכת בלא ציצית.

ואכן גם רבינו ז"ל בשו"ע סי' י"ג ס"ו כתב: "אבל בשבת כיון שאינו יכול להטיל ציצית מחמת איסור שבת, אין איסור מן התורה ללבוש טלית בלא ציצית, אלא לאחר שילבשו מצות עשה להטיל בו ציצית, וכיון שאינו יכול להטיל אינו עובר".

ונמצא לפי זה שציצית אינו בגדר מתיר אלא מצוה, וממילא אין קושיא מדין ציצית על דברי המגן אברהם ורבינו, שהפרשת חלה אינה מצוה כל כך שאינה אלא לתקן המאכל [ואמנם הט"ז ביו"ד סי' א' סקי"ז כתב: "אבל בהפרשת תרומה הוה

א

בשו"ע אדמו"ר הזקן סי' ח' ס"ג: "כל ברכות המצוות צ"ל מעומד חוץ מברכות השחיטה והפרשת חלה, שאינן מצוה כל כך, שאינו עושה אלא לתקן מאכלו כו'" והוא מדברי המג"א בסק"ב, שכתב וז"ל: "מעומד, פירוש, הברכה והעטיפה שתיהן יהיו בעמידה, וצ"ע דבי"ד ר"ס שכ"ח משמע דמותר לברך מיושב והוא משנה שלימה, וי"ל דהפרשת חלה אינו מצוה כל כך, דאינו עושה אלא לתקן מאכלו דומיא דשחיטה" וב"ביאורי הגר"א" כתב על זה: "ודברי מ"א שכתב שחלה אינה מצוה, דבריו אין להם שחר, והלא אסור לעשות עיסתו קבין ואמרינן בפ"ג דפסחים מאי דעתך לחומר חומר דא"ר יוסי: הני נשי דידן נהוג למיפא קפיזא קפיזא לפיסחא (שלשת לוגין לחומר לשומרו מן החימוץ, רש"י) א"ל אביי מאי דעתך כו' דקא מפקע ליה מחלה כו'"), ולכאורה מה יענה רבינו להשגה זו.

ובגליון רעק"א שם: "לפי זה גם ברכת השחיטה אין צריך לברך מעומד,

למיפטר נפשיה מ"מ חלה חיובא יותר דאי אפשר שלא לאכול",

שוב ראיתי ב"ישועות יעקב" שאף הוא הקשה על המג"א כביאור הגר"א, אלא שבדבריו יוקשה יותר וז"ל: "ומ"ש הרב ליישב דחלה אינה נחשבת מצוה כל כך שאינה באה רק לתיקון המאכל, דבריו אינם מובנים, דבאמת אם רוצה לעשות עיסה אינו עושה עיסתו קבין כדי לפטור מן החלה, ואם כוונתו שאינה מצוה המוטלת על האדם רק אם יש לו עיסה מפריש ממנה חלה ואם אין לו עיסה אינו חייב בהפרשת חלה, עדיין קשה מציצית דהוא ג"כ אינו חייב ללבוש בגד שחייב בציצית רק אם לובש בגד של ד' כנפות חייב להטיל בו ציצית, זה דומה ממש לחלה, ושקלתי הדבר בפלס ולא ידעתי שום הפרש מצד הסברא בין מצות ציצית למצות חלה" עי"ש וב"במגן גבורים".

ב

ואשר נלע"ד בפשטות, בהקדם מה שיש לתמוה על כל האחרונים שהקשו על המגן אברהם, וממילא גם על רבינו בשו"ע, מדין ציצית, וזה פלא נפלא הרי המג"א אומר דבריו בהל' ציצית, וכי תעלה על דעתך שתוך כדי שמדבר בהל' ציצית, לא זכר ח"ו את דין ציצית, אתמהה.

עיקר הברכה על ההפרשה לא על איסור אכילת טבל שהרי מצות ההפרשה חלה עליו אפילו אם אינו רוצה לאכול מן התבואה עדיין", והוא ממש כמו ציצית שאינו לתיקון הבגד שמצוה עליה רמ"א, ברם בחידושי רעק"א שם תמה על דברי הט"ז וז"ל: "לא מצאתי זה, דבפשוטו הוא רק כשרוצה לאכול אסור עד שהפריש תרומה, ובמג"א רס"י ח' כתב כן לענין חלה עי"ש והכי נמי בתרומה", ולכאורה יש מחלוקת בין המג"א להט"ז בגדר ההפרשה, ולכאורה דיעותיהם הן בהתאם לדעות הרמב"ם והרמב"ן בספר המצוות שורש י"ב ואכ"מ].

גם ב"תהלה לדוד" הקשה על המג"א מציצית ותירץ כרעק"א: "ולכאורה אין הדבר מובן, דהא גם ציצית אינו אלא לתקן מלבושו דהא אינו מחוייב ללבוש בגד בד' כנפות כו', ועיקר נראה לי דנתכוין למ"ש בסי' י"ג סק"ח בשם תוס' ומרדכי כו', ולכן ליכא למימר בציצית דאינו אלא לתקן מלבושו כו' עי"ש.

ובחידושי רבינו ה"צמח צדק" ב"פסקי דינים", ליקוטים סוף ח"ב, תמה גם על דברי המג"א, וכתב: "שתירוצו אינו מוכרח דהא חלה נק' תרומה והיא חובה יותר מהציצית דאם לא לבש בגד של ד' כנפות אינו מחוייב בציצית, אף דטעדיקי

"להתעטף בציצית", ואין זה מהל' ציצית כלל, ולכן גם אם תמצא לומר - כדברי הישועות יעקב - שאין שום הבדל בין חלה ושחיטה לציצית בעיקר חיובם, אין זה נוגע כלל לענייננו.

וחיוב זה הוא משום המעלה הסגולית המיוחדת שיש בטלית וציצית, וזהו כלשון הרמב"ם בהלכה י"ב שם (ואינו מדבר באדם חסיד דוקא): "לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית, שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות כולן, שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ^{ויוצר חתכות} ועשיתם אותם וכו'".

ונראה שלזה ממש נתכוין רבינו הצמח צדק שם שלאחר שהביא את המג"א והקשה עליו כנ"ל, כתב: "ע"כ נראה שזה משום שציצית שקולה כנגד כל המצוות".

אלא על כרחך לא שייך כלל להקשות מציצית, דהיה קשה לו להמג"א ולרבינו, מה זה שהתחיל הטור והשו"ע את סימן ח' ב"יתעטף בציצית", ולכאורה מהיכי תיתי מחייבים את האדם בכל בוקר להתעטף בציצית, והרי זה תלוי ברצונו להתעטף ולהתחייב בציצית, [ודוק ברמב"ם שבסוף הל' ציצית בהלכה י"א כתב: "אע"פ שאין אדם מחוייב לקנות טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסיד לפטור עצמו ממצוה זו, אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחוייבת במצוה זו כדי שיקיים מצוה זו, ובשעת התפילה צריך להזהר ביותר כו'"], הנה כתב כן בסוף ההלכות, ושראוי "לאדם חסיד" כו', ואילו הטור כתב בפשיטות ובפסקנות בראש הלכות ציצית "יתעטף בציצית", אלא ברור שהטור והשו"ע באו לומר שיש חיוב בהשכמת הבוקר לפני התפילה

[06/09/2018]